

Javaslat

**Szabó Gyula,
a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas
magyar színművész, érdemes és kiváló művész**

életművének

a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Veres István

.....
(név)

.....
(aláírás)

Kunszentmárton, Madách u. 2/A.

.....
(település, dátum)

(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Veres István

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Veres István

Levelezési cím: 5440 Kunszentmárton, Madách u. 2/A

Telefonszám: 56/461-052

E-mail cím:

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Szabó Gyula, a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas magyar színművész, érdemes és kiváló művész életműve

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

( )

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Internetes források, periodikák, film- és színházművészeti folyóiratok, filmlexikonok és kézikönyvek

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Szabó Gyula 1930. július 15-én született Kunszentmártonban. Nem szerepelt a terveik között a színi pálya, papnak készült. A család azonban nagy szegénységben élt, nem tanulhatott, dolgoznia kellett. Gyermekkorában már édesanyjával színpadra lépett még az iskolás évek előtt. Abban az időben működött a katolikus legényegylet, a gazdakör, s ezek nagyszerű társulatot működtettek, és remek előadások születtek. Ezekben a bátyja és a két nővére is szerepelt. A negyvenes évek végén nagyon sok fiatal jött fel Budapestre tanulni. Mivel jó tanuló volt, édesapja őt is felengedte a Csonka János Gépgyárba. Szabó Gyula mint fiatal munkás nagy lelkesedéssel vett részt az üzemi színjátszó csoport munkájában, innen jelentkezett néhány társával együtt a Színművészeti Főiskolára. Voltaképpen nem is gondolta egészen komolyan,

mégis megtörtént a hihetetlen: első nekifutásra felvették, méghozzá olyan időszakban, amikor ebbe a felsőoktatási intézménybe tizenkétezer jelentkeztek.

1950 és 1954 között járt a Színház- és Filmművészeti Főiskolára. Osztálytársai között voltak Avar István, Domján Edit, Kaló Flórián.

Apáthi Imre még főiskolás korában hívta az Ifjúsági Színházba. A diplomaosztás után a minisztériumba hívták. Gellért Endre, a Nemzeti Színház művészeti vezetője, a Nemzeti Színházba invitálta, amelyet azonban nem vállalt el. 1954-ben, friss diplomával a kezében a Petőfi Színházhoz szerződött, majd a Jókai Színház tagja lett. Évtizedekig vezető színésze volt a Thália Színháznak, ahol emlékezetes, óriási sikerű produkciók részese volt. A Thália megszűnése után tagja volt a rövid életű Arizona Színháznak, majd az ugyancsak pár évig, 1993-tól 1996-ig működő Művész Színháznak is, ezután a székesfehérvári Vörösmarty Színházhoz kötötte szerződés. 1979-től a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára, egyetemi docense.

Alkata, jellegzetes orgánuma népi hősök megformálására tette leginkább alkalmassá, de más szerepkörökben is kiváló alakítást nyújtott. Pályája során játszott többek között Molnár Ferenc, Shakespeare, Bulgakov, Stendhal, Katona József színműveiben. Emlékezetes alakítást nyújtott Hábetler János szerepében Fejes Endre Rozsdatemető című regényének drámaadaptációjában és Tiborcként a Bánk bánban. Az általa megformált alakok mindig szerethetőek, gonosz, intrikus szerepet szinte soha nem kapott.

Kazimír Károly a Tháliában olyan új darabokat mutatott be, s olyan elképzelései voltak a színházról, amit senki más nem mert volna megvalósítani. Szabó Gyula a Rozsdatemetőben ifj. Hábetler Jánost alakíthatta, Örkény Tótkjában Latinovitscal játszott, vagy a világszínházi programban is fellépett, amely a Körszínházban valósult meg. A sok-sok szerepből számára a legkedvesebbek: Játszotta Hitlert, Arturo Uit, Jézus Krisztust az Engedjétek hozzám a kisdedeket c. darabban. Fantasztikus sikere volt a Kazimír-féle ún. Világszínházával a Körszínházban olyan darabokban, mint a Kalevala, a Rámájana, a Karagöz vagy az Ezeregyéjszaka meséi.

1953-ban kezdett el filmezni. Legemlékezetesebb és legnépszerűbb alakítása az országot járó, az ártatlanokat a labancokkal szemben megvédő Buga Jakab szerepe volt az 1963-ban bemutatott tizenhárom részes tévésorozatban, A Tenkes kapitányában, illetve annak 1965-ös moziváltozatában, amelyben a főhős, a Zenthe Ferenc által megformált Eke Máté hűséges társát játszotta el. Az idősebb nézők máig gyakran azonosítják őt Buga Jakab figurájával, amit a privát életben is többször megtapasztalt már.

Sokat foglalkoztatták (Egy pikoló világos, Vasvirág, Kölyök, A tizedes meg a többiek, Kinek a törvénye) és számos sikeres tévéjátékban is játszott. Ő volt a Princ, a katona Csontos őrnagya, a Robog az úthenger Józsija.

Szinkronszínészként is dolgozott, a közönség – többek közt – Columbo, Peter Falk magyar hangjaként is ismerheti. Az ő hangján szólal meg dr. Bubó, (Kérem a következőt!) Pumukli, Kag, (Vuk) és Frakk, a macskák réme. Mesemondása legendás: a hetvenes évek elejétől az ő hangján szól a Magyar népmesék sorozat. Ízesen, telve szeretettel és humorral mesél. Ő maga azt mondta erről, hogy az eltelt több, mint harminc év alatt ez a mesesorozat élete részévé

vált, mindegyik darabját egyformán szereti. Egy nyilatkozatban azt mondta, nagy színész csak az lehet, aki járt a pokolban, az önismeret poklában.

Szinte minden művészeti elismerést megkapott: Kossuth- és Jászai-díjas, érdemes és kiváló művész, 2003-ban Aphelandra-díjat kapott, amelyet kimagasló színész alakításai mellett humánumával érdemelt ki. 2005-ben a Kecskeméti Animációs Filmfesztiválon életműdíjjal tüntették ki. Szülővárosának 1998 óta díszpolgára, 2006-ban a nemzet színészévé választották. 2008. december 12-én kisebb agyvérzést kapott és tíz napig feküdt kórházban. 2009. október 11-én agyhártyagyulladás szállították kórházba, ahol az intenzív osztályra került. Akkor még felépült, de 2014. április 4-én a betegség legyőzte. Temetése 16-án a Farkasréti temető művészpárcellájában volt. Pályatársai nevében Szikora János és Gálvölgyi János, tanítványaiéban Gesztesi Károly búcsúztatta.

5. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Szabó Gyula művészi kiválóságát díjak sokasága tanúsítja. Emberi nagyságát, szülőföldjéhez való hűségét, melytől sohasem szakadt el, a Kunszentmárton város által adományozott díszpolgári cím is igazolja. Munkássága, teljes művészeti öröksége kiemelkedő helyet foglal el a magyar filmművészet történetében.

Díjai, kitüntetései:

- Jászai Mari-díj (1959, 1962)
- SZOT-díj (1962)
- Érdemes művész (1972)
- A filmkritikusok díja (1975)
- Kiváló művész (1981)
- Budapestért-díj (1996)
- Kunszentmárton díszpolgára (1998)
- Kossuth-díj (2000)
- A Nemzet Színésze (2006)
- A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje /polgári tagozat/ (2007)

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Wikipedia.hu szócikke

1. Főbb színházi szerepei

- Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (Boka)
- Bertolt Brecht: Állítsátok meg Arturo Uit! (Arturo Ui)
- Stendhal: Vörös és fekete (Julien Sorel)
- Karinthy Ferenc: Házszenelő (Bíró László)
- Tersánszky Józsi Jenő: Kakuk Marci
- Bulgakov: A Mester és Margaríta (Woland)
- Kellér Andor: Bal négyes páholy (Bajusz pincér)
- Babel: Alkony (Mendel)
- Vlagyimir Sarov: Égszínkék lovak vörös fűvön (Lenin)
- Tóth Ede: A falu rossza (Göndör Sándor)
- Ludvig Holberg: A politikus csizmadia (Bányai Cézár)
- Karol Wojtyła: Az aranyműves boltja (Ádám)
- Móricz: Légy jó mindhalálig (Igazgató)
- George Bernard Shaw: Segítség! Orvos! (Sir Patrick Cullen)
- Brecht-Weill: Koldusopera (Kimball tiszteletes)
- Emily Brontë: Üvöltő szelek (Öreg Earnshaw)
- Mikszáth Kálmán: A Noszty fiú esete Tóth Marival (Noszty Pál)
- Örkény István: Macskajáték (Csermlényi Viktor)
- Geszti Péter-Dés László: Dzsungel könyve (Balu szerepében, 1999-2000Vörösmarty_Színház)

2. Filmjei

Játékfilmek

- A harag napja (1953)
- Ifjú szívvel (1953)
- Kiskrajcár (1953)
- Hintónjáró szerelem (1955)
- Dandin György, avagy a megcsúfolt férj (1955)
- Egy pikoló világos (1955)
- Ünnepi vacsora (1956)
- Szakadék (1956)
- Gerolsteini kaland (1957)

- A császár parancsára (1957)
- Vasvirág (1958)
- Kölyök (1959)
- Pár lépés a határ (1959)
- Tegnap (1959)
- Pár lépés a határ (1959)
- Alázatosan jelentem (1960)
- Két emelet boldogság (1960)
- Az ígéret földje (1961)
- Félúton (1962)
- Párbeszéd (1963)
- Május (1963)
- Négy lány egy udvarban (1964)
- A tizedes meg a többiek (1965)
- Hazai pálya (1968)
- Szemtől szemben (1970)
- Hahó, Öcsi! (1971)
- Volt egyszer egy család (1972)
- Végül (1974)
- Tűzgömbök (1975)
- Férfiak, akiket nem szeretnek (1975)
- Defekt (1977)
- Dübörgő csend (1977)
- K.O (1977)
- Amerikai komédia (1978)
- Kinek a törvénye? (1978)
- Fehérlófia (1981) – Hétszűnyű Kapanyányimonyók / Esőkirály (hang)
- Vuk (1981) – Kag (hang)
- Az idő urai (1982) – Igor (magyar hang)
- Egymásra nézve (1982)
- Hány János – Hány János (hang)
- Éljen Szervác! (1986) – Szervác (hang)
- Miss Arizona (1987)
- A hal (1997)
- A Hídember (2002)

4. Tévéfilmek

- Veréb utcai csata (1959)
- Fáklyaláng (1963)

- A Tenkes kapitánya (1963) – Buga Jakab
- Vadkacsa (1964)
- Antigoné (1965)
- Princ, a katona (1967)
- Világraszóló lakodalom (1967)
- A gépírók (1967)
- Én, Prenn Ferenc (1969)
- Tizennégy vértanú (1970)
- Rózsa Sándor 1-12. (1971)
- Egy óra múlva itt vagyok... (1971)
- Frakk, a macskák réme I-IV. (1972-1986) – Frakk (hang)
- György barát (1972)
- Kérem a következőt! I-III. (1974-1983) – Dr. Bubó (hang)
- Holtvágány (1975)
- Robog az úthenger 1-6. (1976)
- A lócsei fehér asszony (1976)
- Magyar népmesék (1977) – narrátor
- Haszontalanok (1977)
- A két Bolyai (1978)
- Lear király (1978)
- Éljen az egyenlőség (1979)
- Ezer év (1979)
- Rang és mód (1980)
- Égszínkék lovak vörös fűvön (1982)
- A zalameai bíró (1983)
- Kérők (1985)
- Alkony (1986)
- Éjféli színjáték (1986)
- A miniszter (1987)
- A lepecsételt lakás (1987)
- Volt egyszer egy úrlovas (1987)
- Az angol királynő (1988)
- Holnapra a világ (1989)
- Devictus Vincit (1994)
- Kisváros (1994)

5. Hangjátékok

- A Piros Oroszlán (1962) - Sanyi
- Tóték (1974) - A postás

- Alice csodaországban (1967) - Malacka
- A csizmás kandúr (1982) - Király
- Magyar népmesék összes

6. Gyakori szinkronhang

Peter Falk magyar hangja a Columbo c. amerikai filmsorozatban

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

Wikipedia.hu szócikke, nincs hivatalos weboldal

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

A javaslatban és annak mellékleteiben szereplő saját készítésű fényképek további felhasználásához ezennel hozzájárulok.

A javaslatban és annak mellékleteiben szereplő nem saját készítésű fényképek az internet szabad elérésű oldalairól lettek letöltve, így azok a továbbiakban szabadon felhasználhatóak.

2015. ....*április* 14. ....

Veres István

.....

(név)

Veres István
.....

(aláírás)

Szabó Gyula ettől mindig sírva fakadt - Jankovics Marcell emlékezik

/ 2014.04.05., szombat 05:43 /

Szabó Gyulának páratlan tehetsége volt ahhoz, hogy úgy mondjon mesét, hogy a gyerekekben beinduljon a történet, hogy bevonja hallgatóját - mondta az MTI-nek Jankovics Marcell a hosszan tartó betegsége után pénteken elhunyt színművészt méltatva.

A rajzfilmrendező elmondta, hogy elég régóta nem találkozott már Szabó Gyulával. Felidézte, hogy amikor a színész 80. születésnapját ünnepelték négy éve, őt is meghívták. A tortát Szabó Gyula vágta fel, szavalt, boldog volt, de lehetett látni rajta, hogy gyenge már.

Jankovics Marcell kiemelte, hogy nem a Magyar népmesék sorozata volt az egyetlen kapcsolódási pont az életükben. Szabó Gyula sok rajzfilmes munkája közül számára a legemlékezetesebb a Fehérlófia című filmjének királya, és a király alternatív megjelenési formái, a Kapanyányi Monyók, illetve az erdei öregember megformálása. „Az olyan, hogy most is megborzongok tőle” - fogalmazott, felidézve, arra kérte a színészt, hogy a szöveget úgy mondja el, mintha ködből lenne, és ő úgy mondta el. Ráadásul gyerekekről szóló filmről volt szó, amelyben mesemondó atmoszférát kellett teremteni - jegyezte meg, hangsúlyozva: Szabó Gyulának páratlan tehetsége volt ahhoz, hogy úgy mondjon mesét, hogy a gyerekekben beinduljon a történet, hogy bevonja hallgatóját.

Jankovics Marcell visszaemlékezése szerint ezt a közös munkát követően döntött úgy, hogy a Magyar népmesék sorozatának sem adhatja más a hangját. Kiemelte: ma mindenkiben úgy él - annak ellenére, hogy sok más színész és gyerekek is mondták a meséket -, hogy az ő hangján szólaltak meg ezek a történetek, hozzá nőtt a sorozat. „Amikor Gyula elkezdte mondani a mesét, akkor lélekben az ember felnőtten is odaült a padkára és elkezdte hallgatni” - fogalmazott.

Hozzátette, az is összefűzte őket, hogy a színművész kunszentmártoni születésű, ő pedig a szomszéd községbe volt kitelepítve, és úgy tekintett arra, aki erről a vidékről való, mintha vértestvére lenne. Felidézte, hogy a színművész kedvenc verse volt Petőfi Sándor „Arany kalással ékes rónaság...” kezdetű, Hazámban című költeménye, amikor a verset szavalta,

mindig elsírta magát: miközben a hangja nem tört meg, a szemébe könnyek gyűltek - emlékezett Jankovics Marcell.

Az 1977-ben indult Magyar népmesék sorozatot Jankovics Marcell tervezői, rendezői, szakértői segítségével indította útjára az MTV. Szabó Gyula összesen 81 mesét mondott fel. A színművész 2005 nyarán a Kecskeméti Animációs Filmfesztiválon életműdíjat kapott a Magyar népmesék sorozatért.

Székesfehérvár, 2015. július 17.
Iktatószám: 112/2015.
ajánlás

Veres István

KUNSZENTMÁRTON

Madách u. 2/a.
1036

Tisztelt Veres István úr!

Alulírott Dr. Szikora János, mint a Vörösmarty Színház igazgatója, ajánlom Szabó Gyula művész urat felvenni a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Értéktárba.

A Vörösmarty Színház első önálló társulatának szinte alapító tagja, hiszen a társulat létrehozását követő évben 1997-ben csatlakozott ahhoz a fiatal csapathoz, amely a mai társulat magja volt. Városunk teátrumában a legemlékezetesebb szerepei talán a *Valahol Európában* Simon Pétere, a *Pál utcai fiúk* Rácz tanár ura és a *Nagymama* Örkény Vilmos bárója voltak, de 2006-os visszavonulásáig kevés olyan bemutatója volt a színháznak, amelyben ne vállalt volna kisebb-nagyobb szerepet. 2006-ban a Nemzet Színészevé választották.

Szabó Gyula kimagasló művészi pályafutása predesztinálja arra, hogy felkerüljön a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Értéktárba.

Tisztelettel:

Dr. Szikora János
igazgató

SZEGEDI
NEMZETI
SZÍNHÁZ

Dr. Barna Gábor
egyetemi tanár
Budapest
Bartók Béla út 34.
1114

Tisztelt Professor Úr!

Szabó Gyula színművész, Kunszentmárton szülötte Jász-Nagykun-Szolnok megyei, illetve nemzeti értéktárba való felvételét célzó kezdeményezése teljes egyetértéssel találkozik.

Szabó Gyula a magyar színházművészet kivételesen magasra ívelő pályát befutott egyénisége, több mint fél évszázadon át meghatározó alakja volt. Tehetsége korán megmutatkozott: még a Színművészeti Főiskola hallgatója volt, amikor első filmszerepét kapta, friss diplomásként fővárosi színház szerződtette. A drámairodalom jelentős főszerepeit játszotta a kritika elismerésétől és a közönség szeretetétől övezve. Országos ismertségre A Tenkes kapitánya c. televíziós sorozat Buga Jakab szerepében tett szert.

Sokoldalú művész volt, aki a színpadon, a filmvásznon, a televízióban és a szinkronstúdióban egyaránt maradandót alkotott. Munkásságát számos elismerés kísérte: az először huszonkilenc esztendősen kivívott Jászai-díjtól az Érdemes, majd a Kiváló Művész címen át a Kossuth-díjig. Művészi hivatástudatát, emberi tartását is elismerte, hogy 2006-ban A Nemzet Színésze lett, illetve 2007-ben A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével tüntették ki.

Szabó Gyulát alkalmam volt személyesen is ismerni, és munkám során volt kollégáival – mindnyájan nagy tisztelői – is kapcsolatban állok. Kivételes művészi életművének elismeréseként az értéktárba való felvételét feltétlenül támogatom.

Megkülönböztetett tisztelettel:

Szeged, 2015. július 19.

Gyüdi Sándor
Gyüdi Sándor
főigazgató